

Güncel Sanat Bağlamında Transhümanizm

Transhumanism in The Context of Contemporary Art

Rıza Tan Buğra ÖZER¹
Melike NÜKTE DİNÇER²

¹Çankırı Karatekin Üniversitesi,
Sanat, Tasarım ve Mimarlık
Fakültesi, Seramik Bölümü, Çankırı,
Türkiye

²Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Güzel Sanatlar ve Mimarlık
Fakültesi, Seramik Bölümü, Konya,
Türkiye

ÖZ

20.yy'ın ortalarında yaygın biçimde kullanılmaya başlanan transhümanizm terimi, ilerleyen bilim ve teknolojinin ışığında "geliştirilmiş insan" anlayışını, sanatında aralarında bulunduğu farklı bir çok alanın odağına yerleştirmiştir. Var olan anlayışları derinden etkileyen akım, sanatın bir çok disiplinini etkisi altına almaya başlamıştır. Tarihsel süreçte, sanatsal perspektifte insan bedeninin değişen algısı, 21.yy'da kökten bir değişimle karşı karşıyadır. İnsanın gelecekte bilim ve teknoloji ile sınırsız biçimde dönüştürülme ihtimali, sanatın sınırsız kimyası ile uyum içinde görülmektedir.

Araştırmada, transhümanizm ve posthümanizm kavramları özet biçimde analiz edilerek, bu alanda üretilen eserler araştırılmıştır. Yapılan araştırma kapsamında, Joanna Grochowska, Stelarc, Agi Haines, Mike Monahan ve Neil Harbisson'ın üretimlerinden bir seçki oluşturulmuştur. Makalede sanatçıların farklı sanatsal pratikleri göz önünde bulundurularak, beden bilim, teknoloji ve sanat üçgeninde ele alınış irdelenmiştir. Güncel sanatta transhümanizm anlayışını savunan ve eleştiren iki ayrı grup ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın sanatçı seçkisi, transhümanizmi savunan, teknoloji ve bilimle insan kapasitesinin artacağını ileri süren sanatçılardan oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beden, güncel sanat, bilim, teknoloji, transhümanizm

ABSTRACT

The term "transhumanism," which started to be used widely in the middle of the 20th century, has placed the understanding of "improved human" in light of advancing science and technology, in the focus of many different fields, including its art. The current, which deeply affects the existing understandings, has begun to take the art under the influence of many disciplines. In the historical process, the changing perception of the human body in artistic perspective is faced with a radical change in the 21st century. The possibility of unlimited transformation of human beings in the future with science and technology is seen in harmony with the unlimited chemistry of art. In the research, the concepts of transhumanism and posthumanism were analyzed in summary and the works produced in this field were investigated. Within the scope of the research, a selection was created from the productions of Joanna Grochowska, Stelarc, Agi Haines, Mike Monahan, and Neil Harbisson. In the article, considering the different artistic practices of the artists, the body's handling in the triangle of science, technology, and art is examined. There are two separate groups that defend and criticize the understanding of transhumanism in contemporary art. The artist selection of the research is composed of artists who defend transhumanism and claim that human capacity will increase with technology and science.

Keywords: Body, contemporary art, science, technology, transhumanism

Giriş

Tarih sahnesine, dünya üzerinde yaşayan diğer türlerden görece farkı olmayarak başlayan insan, geçirdiği evrimle birlikte kendisine 21. yy'da Tanrısal bir konum biçmiştir. İnsanoğlu bilişsel devrim sonrası, var olduğu sürecin her evresinde yeni arayışlar içerisinde olmuştur. Bu bazen yeni bir coğrafya, bazen botanik bir bilgi kimi zaman da bilimsel bir oluşumdur. Keşfettiği bu yeni bilgilerle, insanoğlunun en iyi yaptığı icraatlardan biri olan "fethetme" olgusu arasında, paralel bir bağ oldu söylenebilir. Bu duruma örnek olarak, insanın içinde yaşadığı doğa ile başlayan mücadelesi ve doğal düzenin vazgeçilmez parçası olan 'son'u yani ölümü yenme arzusu gösterilebilir. İnsanoğlu bilişsel devrim sonrası ölümü yenmek ve fethetmek için günümüze kadar mücadele ettiği görülmektedir. Günümüz teknolojisi ve bilimle yaşanan gelişmeler, insanı ölümü yenerek tanrı mertebesine yükselme arzusuna daha fazla yaklaştırdığı söylenebilir.

Geliş Tarihi/Received: 13.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 02.09.2022

Yayın Tarihi/Publication Date: 25.10.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Rıza Tan Buğra ÖZER

E-mail: bugraozer@hotmail.com.tr

Cite this article as: Özer, R.T.B., &

Nükte Dinçer, M. (2022).

Transhumanism in the context of contemporary art. *Art Vision*, 28(49), 145-154.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Transhümanizm, teknoloji ve bilimle insan bedeni yeteneklerinin artırılması ve aşılması gerektiği anlayışıyla; insanın kendi türüne ve kendi gerçekliğine dair bakışını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu durum ölümlü insanı olduğundan güçlü ve ölümlü yenmesine olanak sağlayacak devrimlerle sonraki çağlara hazırlanmaktadır. Canlı hücrelerden oluşan bedenler, nano teknolojilerle yaratılmış hücrelerden oluşan yeni figürlerle karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu figürlerin, mevcut insanın hem fiziksel hem de bilişsel yeteneklerinin üzerinde olduğu bilinmektedir. İnsanoğlu Aydınlanma döneminden itibaren amaçladığı Tanrının yerine geçme imgesini, yarattığı yeni figürlerle gerçekleştirmeye başladığı ifade edilebilir.

Transhümanizm ile gelişen “yeni nesil insan” anlayışı, biyoloji, mühendislik, fen, hukuk, teoloji gibi alanlarda olduğu kadar, sanat alanında da karşımıza çıkmaktadır. Güncel sanat dinamikleri içerisinde transhümanizm anlayışıyla yapılan eserler sıklıkla performans, dijital ve plastik sanatlarda görülmektedir. Günümüzde teknoloji ve sanatın daha fazla ilişki içinde olması kaçınılmaz bir durumdur. Bu ilişki sonucunda ortaya çıkan transhümanist hareket, geleceğin bizlere neler getireceğini sanat üzerinden göstermeye çalışmaktadır. Transhümanizm felsefesiyle üretilen eserler, çoğunlukla beden üzerinden ifade bulmaktadır. Burada esas olan, sanatçıların insan yaratıcılığının kapsamını genişletmek ve “yeni nesil insan” yaratmaktır. Dolayısıyla sanatçılar, gelişen teknolojilerin toplum üzerindeki hem olumlu hem de olumsuz etkilerini ele almaya yönelik bir ihtiyacı karşılamaktadır. Bu araştırma kapsamında seçilen sanatçılar, insanın bedenini ve algı biçimini teknoloji aracılığıyla genişlettiğini savunmaktadır. Transhümanist sanatın amacı, alıcıya geleceğe yönelik bir vizyon yansıtmaktır.

Bu bağlamda araştırma kapsamında öncelikli olarak transhümanizmin gelişimi ve Posthümanizm ile ayrımı özet olarak incelenerek, Transhümanizmin güncel sanata yansımaları değerlendirilmektedir. İnsan bedeninin transhümanizm perspektifinde nasıl evrim geçirdiği, seçilen sanatçı eserleri üzerinden yorumlanarak sonuca varılmaya çalışılmıştır. Ayrıca transhümanizm anlayışının gelecekte sanata nasıl yön vereceği sorusu tartışılmaktadır. Makalede nitel araştırma yönetmi kullanılmıştır. Konu ile ilgili görsel analizler, okumalar ve literatür taraması yapılarak veri toplandıktan sonra, sanatçı eserleri üzerinden güncel sanatta Transhümanizm kavramı incelenmiştir.

Yöntem

Makalede transhümanist anlayışın güncel sanat pratiklerinde yeri incelenmiştir. Transhümanizm kavramını, güncel sanatta kuram ve uygulama bütünlüğü içinde tartışmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, "transhümanizmin güncel sanata etkileri nelerdir?" sorusu üzerinden bir yol izlenmiştir. Öncelikle kavramın tarihsel sürecinden yola çıkılmış ve sanatta kullanım biçimi ortaya konulmuştur. Güncel sanatın disiplinlerinden yapılandırılarak yararlanılmış ve veri toplama sürecinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri analizi sürecinde, makalelerden, kitaplardan ve tezlerden yararlanılmıştır. Konu ile ilgili görsel analizler, okumalar ve literatür taraması yapılarak veri toplandıktan sonra içerik analizleri yapılmış olup sanatçı eserleri üzerinden güncel sanatta transhümanizm kavramı incelenmiştir.

Bulgular

Trans-Hümanizm

Geçişsel insan olarak da tercüme edilebilen transhümanizm, 20.yy. sonlarında yayınlanan bildiri ile resmi olarak hayat bulmuş bilimsel, felsefi ve sanatsal bir oluşumdur. Bilim ve teknolojinin

kullanımı yoluyla insan ırkının evrimini mevcut sınırlarının ötesine taşımaya amaçlayan bir harekettir. Evrimsel biyolog Julian Huxley (1887–1975) genellikle bu terimin yaratıcısı olarak tanımlanır. Ancak bu anlayışın ilk olarak ne zaman kullandığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Harrison ve Wolyniak bu konuda; transhümanizmin fütürist tedailerine rağmen, Dante'nin *İlahi Komedya'sı Cennete* ve hatta Erken Hristiyanlık dönemine ait olan Pavlus'un Mektupları'na uzanan bir tarihi olma ihtimaline dikkat çekmektedirler (Harrison & Wolyniak, 2015, s. 465). “Geçişsel-insancılık” ya da “insan ötesi” olarak da çevrilebilen transhümanizm, özellikle insanın bedensel gelişim olgusu üzerine çatısını kurmuştur. Bedenin sınırlarının aşılması fikrinin yanında, daha çok posthümanizm'in irdelendiği “insanın” aşılması gibi etik ve ahlaki değerler de yine transhümanizm'de söz konusudur. Her iki hareketinde aşmayı arzuladığı “insan” anlayışı hümanizmin etkileriyle ortaya çıkmıştır.

İnsanın varoluşundan günümüze kadar merak konusu olan sorulardan bazıları, insanın ve evrenin yaratılışı, Tanrı olgusu, içkin ve aşkın Tanrının insan ile bağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın farklı coğrafyalarında benzer sorular sorulmuş ve cevaplar aranmıştır. Antik Yunan filozofları Miletli Thales'ten Pisagor'a, Empedokles'ten Demokritos'a insanın ve kozmosun kökeni hakkında farklı fikirler ortaya konulmuştur (Arslan, 2006, s. 8). İnsanın kendisini insan yapan özellikleri ve “insan” kavramını farklı disiplinlerde yüzyıllar boyunca tartışılmıştır. Çeşitli otoriteler buna farklı cevaplar vermiştir. İnsanı insan yapan özellikler bedensel farklılığımız mı, yoksa bilişsel yeteneğimize bağlı olarak etik-ahlak gibi nosyonlara sahip olmamız mıdır? “Doğal” bir insan bilincinin aktarıldığı, organik hücrelerden oluşmayan bir cyborg da etik ve ahlak olgularına sahip mi? Değilse “insan” olarak tanımlanabilir mi? Bu sorular “insan” olgusunun transhümanizm bağlamında tartışılan gri alanlarıdır. Ayrıca bu tartışmalar 21.yy. “insan” anlayışının barındırdığı tartışmalardır. İnsanın fiziksel ve bilişsel yeteneklerinin geliştirilebileceğini savunan transhümanizm hareketinin temeli Hümanizm öğretisiyle şekillenmiştir.

15.yy'da Rönesans ile başlayan ve Antik Yunan kültürüne öykünmeden yola çıkarak; insan sevgisine ve onun yüceltilmesi nosyonunu taşıyan Hümanizm, Aydınlanma çağı ile birlikte insanı direkt olarak evrenin merkezine yerleştirmiştir. 18.yy. Aydınlanma Çağı insan merkezci antroposantrik düşünce biçiminin ortaya çıkışıdır. Dönemin önemli düşünürlerinden Rene Descartes'in da 1641 yılında yayınlanan “Meditasyonlar,” insanı merkeze alan yeni bir dünya tasavvuru oluşturmuştur. Descartes, nesne ve özneyi birbirinden ayırarak ve bu ikili yapılanmada merkezi konuma özneyi yerleştirir. Bu açıdan insan, dünyaya ilişkin tüm bilginin dayanak noktası olur (Descartes, 1983, s. 53-91). İnsanın mekanik bir olgu olarak gördüğü doğayı değiştirdiği bu Antroposen Çağ, süre gelen mücadelenin artık insanın “sözde” lehine bir şekilde evrildiği en belirgin zaman dilimi olarak kabul edilebilir. İnsan merkezli Hümanist anlayış Aydınlanmanın akla, bilime ve aşkınlığa ve kendisini mükemmelleştirmeye olan itikattı ile güçlenmiştir (Ranisch & Sorgner, 2014, s. 8). Yaşam veren ve alan Tabiat Ana artık insanoğlu için o kadar da korkutucu değildir. Zaman içinde evrimleşen bu mekanik zihin yapısı, 21.yy. da tanrıdan rol çalarak ölümsüzlüğe giden yolda teknoloji ile harmanlanmış (melezleşmiş) yeni zihin ve bedenler yaratarak “Tanrı olma” fikrine dönüşmüştür. Bu bakımdan transhümanizm, hümanizmin çağdaş ve revize edilmiş bir versiyonu olarak düşünülebilir.

Transhümanist perspektiften günümüzde, Aydınlanma Çağı'nın entelektüel hipotezlerinin birçoğu eksik ve günümüzün

ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak bulunmaktadır. Yapılan genetik çalışmalar, mevcut yaşamsal durumumuzu pozitif yönde dönüştürmemize imkân yaratsa da yeni robotik araştırmalar, insan beyni ile algoritmik ve verisel sentetik zekayı bir araya getirerek çok daha üstün, yeni bir insan beyni tezahürünü sunmaktadır (Tirosh-Samuelson, 2011, s. 10).

Transhümanizm'in temellendirildiği transhümanist manifestonun ilk dört maddesi; insanlığın geleceğine yönelik hedefleri insanın potansiyeli gerek fiziksel gerek mental olarak hali hazırda var olan eksikliklerin ya da oluşabilecek risklerin giderilmesi ve bilimsel ilerleme ile birlikte var olan diğer canlı ve bilişsel düzeye sahip diğer yaşam formlarına eşit bir gelecek yaratma çabasını aktarmaktadır (Transhumanist Declaration, 2012, s. 54-55). Bu bağlamda ele alındığında; transhümanizmin öne çıkan iki özelliği vardır. İlk olarak, transhümanizm insan deneyimiyle başlar ve daha sonra bu deneyimi farkı boyutlara taşımak ve insanlar tarafından daha başka nasıl kullanılabileceğini bulmak için (rasyonel keşfe dayalı bir bilgi bütünü olarak) bilime bakar. Aslında, birçok transhümanist otorite, teknolojinin gerçek amacının bütün insanlığı ve aslında tüm canlı varlıkların refahını artırmak olduğunu belirtir. Diğer bir özelliği ise "insanın" fiziksel sınırlamalarını odak noktası haline getirdiği için, insanın çektiği acıların ve adaletsizliğin toplumsal nedenlerini inceleyen yaklaşımları tamamlar (Marsen, 2011, s. 39-40).

Çok uzak olmayan gelecekte, muhtemelen günümüzde yalnızca hayali kurulan birçok dönüşüm yaşanacaktır. Ütopik ya da distopik olma belirsizliği bulunan gelecekte, insanlığın kendisini her koşulda hazırlaması önemlidir. Dünya Transhümanist Derneği'nin transhümanist Bildirgesi'nde; insanlığın ileride teknoloji tarafından temelden değişeceğini ve hücrelerin yaşanması, insanın ve yapay zekanın mevcut kısıtlılığı, var olduğumuz gezegene mahkûmiyet, içinde bulunulan psikoloji gibi birçok değişken da dahil insanoğlunun konumunu yeniden planlamasının gerekliliği ve buna göre uygulanabilirliği tartışılmaktadır (Peters, 2011, s. 67).

Temel olarak kişilerin mevcut fiziksel özelliklerini, kapasitelerini geliştirerek, bireylerin ve ait oldukları toplumların refahını artırarak daha mutlu bir gelecek yaratılmasına yardımcı olma gayesi güden transhümanizm, insan bedeninde yapılacak bazı modifikasyonları; bilişsel kapasiteyi arttırmak, hastalıkları engellemek ve ömrü uzatmak için genetik dokunuşları kapsamaktadır. İnsan bilincinin ölümlü fiziksel bedenden ayrılarak sentetik ya da siber-netik yapılara aktarılması ve bu sayede ölümsüzlüğe ulaşması anlayışı da yine transhümanist düşüncenin odak noktalarından biridir. Bilim ve teknoloji geliştikçe, insanın fiziksel yapısını, failiyi ve kimliği yeniden tanımlayacak ve bireylerin kişisel olarak anlamlı yaşamlar sürmelerine olanak tanıyacak şekilde değiştirilme ihtimali mevcuttur. Ancak bu tür değişikliklerin toplumsal değerler ve kabul edilen normlar üzerinde geniş kapsamlı sonuçları olmakla beraber, tereddüt etmeden benimsenme olasılığında oldukça az görülmektedir (Marsen, 2011, s. 39). Burada ahlaki normlar ön plana çıkmaktadır. Biyoteknolojideki hızlı gelişmelerin bazı sonuçları belirsizlik yaratsa da temsil ettikleri entelektüel veya ahlaki tehdidi her zaman tanımlamamaktadır. Yine de insan ırkına ait mevcut hastalıklar, görece kısıtlı yaşam süreleri ve fiziki kapasiteleri düşünüldüğünde, iyimser bir bakış açısıyla transhümanist anlayış, insanlığın geneli için makul görülebilmektedir. Hatta günümüz teknolojisi var olan insan türünü bugün aşma ihtimalini sunsa da kabul görmeme fikri pek olası görünmektedir (Fukuyama, 2004, s. 42).

Teknolojinin imkanları ile kendisini değiştirme ve dönüştürme kabiliyetleriyle evrimsel sürecini hızlandırma şansı olan günümüz insanı, bir sonraki aşama olan tekno-insan hibritler gelecek vizyonunu şekillendirmektedir. Evrimin bu tür teknolojik olarak uyarılmış versiyonunun sonucu, insan sonrası olarak adlandırılır. Bununla birlikte, post-insanların(human) ne olduğuna dair ortak bir anlayış bulunmamaktadır. Post-insanın yeni bir biyolojik tür, siber-netik bir organizma ve hatta dijital, bedensiz bir varlık olabileceği düşünülmektedir. Çevirisi "Geçiş insanı" olan "Transhüman" ve dahil olduğu anlayış transhümanizm insan ve post-insan arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır (Ranisch & Sorgner, 2014, s. 8). Transhümanizm insanlığı ileriye teşvik etmektedir. Sıkça transhümanist ideolojilerle karıştırılan posthümanizm ise; transhümanizmin gayretlerinin amaçlanan noktaya ulaşması halinde bu yeni insanın "kim" olabileceğini irdelemektedir (Peters, 2011, s. 67).

Bütünleşiklik ile Tekillik Arasında- Post ve Transhümanizm

Genetik, nörobilim ve yapay zekadaki bilimsel gelişmeler, bilinen "insan" olgusunun gelecekte var olamayacağına işaret etmektedir. İnsan kavramı ve mevcut sistemdeki konumu ile ilgili hâkim dogmaların sorgulanmasına neden olan bilimde ve teknolojiye yaşanan ilerlemeler; transhümanizm ve posthümanizm gibi akımların da doğmasına vesile olmuştur. Transhümanizmde tüm ilerlemeler insanın gelişmesi tekillikine dayanırken, posthümanizm insanı idealleştirmeden, aksine diğer canlı türleriyle bütünleştirici bir yapı gütmektedir.

Bilim insanları, gelecek bilimciler ve çözüm odaklı fikirler üretten düşünürlerce öne sürülen transhümanizm ile ilgili tartışmalar, kavramlar ve tepkiler, geleceğe yönelik iyimser ve teknolojik bir perspektif şeklinde nitelendirilebilmektedir. Transhümanizmin aksine posthümanizm çok daha giriftli bir yapısı olan ve sınırları daha belirsiz bir akımdır. Nosyonları ve amaçları bağlamında farklı görüşler bulunmaktadır. Transhümanizm ve posthümanizm ile ilgili mevcut tartışmalar, yakın zamanda gerek popüler kültür çerçevesinde gerekse akademik alanda artmış olsa da öte yandan zihinlerde kavramsal olarak bir karışıklık söz konusudur. Kökeni ile ilgili anlaşmazlıklar bulunsu da posthümanizm, çıkış noktası itibari ile transhümanizmde farklı bir nokta da konumlandırılmaktadır. İnsan kavramını, postmodern felsefeyi, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri, kültürel ilerlemeyi, yapısalılık sonrasını ve feminizm gibi farklı araştırmaları kapsamaktadır. Bu bağlamda hümanizmin sorunlarını analiz eden, sunduğu çözümlerle yeni düzenleri hedefleyen posthümanizm, bir "şemsiye terim" görevi görmektedir. Bazen çok daha geniş perspektiften ele alındığında teknoloji odaklı bir posthümanist anlayış bağlamında transhümanizmi de kapsayabilmektedir (Ranisch & Sorgner, 2014, s. 14). Ortaya çıkış tarihleri birbirine yakın olması, kavramsal olarak dikkat çektikleri benzer noktalar ve sorular düzleminde ele alındığında, mevcut karışıklığının olması doğal olarak görülebilir. Transhümanizm "insan" gelişimini teşvik ederken, posthümanizm "insan" olmanın anlamı üzerinde durmaktadır. İnsan- sonrası olarak da çevrilebilen posthümanizm, insan kavramının ahlaki, etik, politik ve estetik bağlamlarda ele alındığı bir anlayıştır. Transhümanist bakış açısıyla posthümanizm, insanın geleceği son teknolojik mertebeye olarak tanımlansa da literatürde hümanizme ve transhümanizm'e zıt bir perspektiften eleştirel bir duruş sergilemektedir. Buna karşın gerek posthümanizm gerek transhümanizm, teknolojik çağda insan sonrası durumu ele almaktadır.

Posthümanist anlayış insanı; tamamlanmayan ve "olma" eyleminin süreklilik arz ettiği bir tüzellik olarak betimlemektedir. Bu süreçte de insanöncesini, insanötesini ve sonrasını bir bütün

halinde algılar. Teknolojilerle, farklı insanlar ve türlerle gerek bedensel gerekse zihinsel olarak bağlantılar yaratmalıdır fakat bu etkileşimi bir tahakküm ve hakimiyet için vasıta olarak değil; kendi türü dışındaki tüm bu varlıkları kendine denk olarak ikrar etmelidir (Keleşçi, 2021, s. 36-37).

İnsanın ilerlemesi ve bu süreçte var olan kısıtlamalarından bağımsızlaşarak özgürleşmesi hem transhümanizmin hem de posthümanizmin nihai amacı olduğu görülmektedir. İnsanoğlunu mevcut biyolojik sınırlılıklarından arındırmayı amaçlayan transhümanizm ve akıma yön veren transhümanistler, hümanizm kavramını bazı revizelerle şekillendirmektedir. Posthümanizm ise; insanları var olan hümanist paradigmanın hatalı teorilerini reddederek, yol açtığı zararlı sonuçları ortadan kaldırmayı amaçlayan eleştirel bir yaklaşım olarak tasvir edilebilir. Her iki akımda "insanın sonunu" kutlarken, "insan" kavramının manasını farklı teorik çatılar altında yeniden şekillendirmektedir. Bu doğrultuda; transhümanizm yoğunlaşmış bir Hümanizm anlayışı olarak görülebilirken, posthümanizm ise anti-hümanizm şeklinde analiz edilebilir (Ranisch & Sorgner, 2014, s. 17). Her iki hareket insanı ele alış yöntemleri ve konumlandırdıkları yer bakımından hümanizm'den oldukça farklı ve daha ötesinde anlayışlar olduğu görülmektedir.

Çağdaş Sanatta Transhümanizm Etkisi

İnsan, yazının bulunması ile başladığı düşünülen tarihi süresince söylenmiş ya da yazıla gelmiş yapıtlarda ya ebedi yaşamı ya da Tanrı mertebesine ulaşmayı aramıştır. Bunu Gılgamış'tan Frankenstein'e ve Faust'a kadar hemen hepsinde görmek mümkündür. İnsanın kendine biçtiği değeri ve konumu Tanrı olarak belirlemesi Sümerden, Antik Yunan'a Nors'tan Mısır'a antik inanç sistemlerinin panteonlarının ve insan tasvirlerinin Tanrı figürlerinden oluşmasından da anlaşılabilir (Edman, 2019, s. 11-12). İnsan bedenine duyulan ilgi ve hayranlık, toplumların kültürel yansıması olan mitolojik öykülerinde görüldüğü gibi, sanatsal yapıtlarda da kendini göstermiştir. Ölümsüzlüğü arayan atalarımız fiziksel olmasa da tinsel olarak, hikayelerde olduğu gibi beden tasvirleri olan heykelleriyle bu nosyonları bir bakıma gerçekleştirmişlerdir.

İnsan bedeni, sanatta öne çıkan temalarından biridir. Çağlar boyunca insan bedeni ressamalara, heykeltıraşlara, fotoğrafçılara ve diğer sanat disiplinlerinde eserler üreten sanatçılara ilham vermiştir. Var olan biçimi yani insan tabiatının özünün sembolü olan görüntüsü, özellikle hümanist anlayışın temellerinin atıldığı dönemde en estetik ve en güzel imge olarak görülmüştür. Michelangelo'nun David'i Da Vinci'nin Mona Lisa'sı, döneminin önemli filozofu Pico della Mirandola'nın "İnsan imgesinden daha harika görülecek bir şey yok" dediğindeki derin duygularının sanatsal formlara dönmüş biçimleri gibi görünmektedir (More-Vita, 2011, s. 33). Tarihin ilerleyen süreçlerinde "insan" kavramı gerek biçimsel gerekse kavramsal olarak değişen dönem ve estetik algısına göre yeniden şekillenmiştir. Antroposen Çağ ile birlikte ideal insan bedeni algısı, gelişen sanatsal anlayışlarla her seferinde farklı evrilmeler yaşamıştır. Beden temsilleri ister rastlantısal mağara tasvirleri olsun ister sanatsal düzeyde ele alınmış akademik çalışmalar olsun, estetik ve sanatsal yaratımların en temel formlarından biri olmaya devam etmektedir.

Özellikle postmodernizm sonrası sanat kavramlarında yaşanan kırılmayla birlikte, estetik endişelerden sıyrılarak, tamamlanmış formlar yerine fikir, proses, konsept ve nosyon arasındaki bağlantıya odaklanan yeni arayışlar ortaya çıkmış (Ayık, 2010, s. 32) ve farklı perspektifler de sanatın alanına dahil olmuştur. Bu bağlamda plastik sanatların hemen hemen tüm dalları gibi ele alınan

konuların da içeriği değişmiştir. İnsan vücudu metaforlaştırılmış temsiller olarak, barındırdığı yan anlamlarla tezahür bulmaya başlamıştır. İnsan bedeninin gerçek görüntüsünün ve kavramın sorgulandığı gibi 'gerçeğin postmodernizm sonrası özü hem kültürel hem sanatsal bağlamda sorgulanmıştır (Perniola, 2016, s. 56). Değişen gerçeklik algısı ile farklı disiplinlerin sanatın kapsayıcı potansiyelini harmanlaması sağlanmıştır. Sanatın içinde olan felsefe ve psikoloji gibi sosyal bilimleri, günümüz teknoloji çağında genetik, nörobilim gibi bilimsel alanlar izlemektedir. Sanat yapıtlarına tekniğin yanı sıra düşünsel olarak da multidisipliner bir perspektif sağlayan bu gelişmeler, transhümanizm ve posthümanizm gibi güncel felsefi yaklaşımların sanatsal tezahürlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

"İnsanın bedeninin aşılması" fikri üzerine temellendirilen transhümanizm, var olan gerçekliğin aşılması olarak değerlendirildiğinde kendisine en çok uygulama alanı bulduğu saha sanat alanıdır. Transhümanizm fikrinin oluştuğu ilk yıllardan itibaren, birçok yazar bu anlayışı edebi eserlerinde yer vermiştir. Birçoğu günümüzün mevcut Transhümanist anlayışından uzak olsa da yine de bazıları ilişkilendirilebilmektedir. Kavramsal çerçevede insanın fiziksel ve entelektüel olarak ilerici bir üslupla daha gelişmiş organik varlıklara ya da cyborglara hatta robotlara dönüştürülmesi fikri bahsi geçen metinlerin transhümanizm ile ilişkilendirilmesini sağlamaktadır (Brudar & Peric, 2021, s. 124).

Transhümanist sanat; yaşadığımız çağı betimlerken yarının imgesel evrenlerini de kurgulamaktadır. Kökleri, geleceğin tasarlanması ya da geleceğin kurgusu anlayışını benimseyen Fütürizm ile benzerliği vesilesiyle bağdaştırılan transhümanist sanat; geleceği, insanın ve özellikle bedenin aşarak tekrar tasarlanması olarak ifade edilebilir. Bu sanatsal yaklaşımlar, içinde buldukları zamanın ötesinde uzamsal bir bakış açısıyla ve geleceği yaratma güdüsüyle hareket etmektedirler. İnsan geliştirme düşüncesi ve pratiğinin multidisipliner bir olgu olması nedeniyle sanatın birçok farklı alanı günümüzde bu konuya daha fazla eğilmeye başlamıştır. Tarihin hemen her döneminde sanatçılar, insan formunu imgesel, kavramsal ve reelde algılanan biçiminden arzulanana dönüştürmektedir. İdeal insan algısı gösterişli klasik heykelerde mevcut iken, gelişmiş insan olgusu ise düşsel bir gelecek vizyonunun ürünü olarak robotik mafsallar ve elektronik duyularla betimlenmektedir. Transhümanizm ile ön plana çıkan insan güçlendirme fikri, sanat yapıtlarını deneyimlenmede ve algılamada geçmişin alışılmış klasik sanatsal algısını da etkileyeceği düşünülmektedir (More-Vita, 2011, s. 32). İnsanın geçmiş dönem sanat formlarındaki atletik tasvirleri, güncel transhümanist sanat bağlamında, eklenmiş uzuvlar ile değiştirilmiş yeni insan bedenlerine bırakmıştır. Vücuda eklenmiş bu yeni sentetik ve organik melez parçaların yanı sıra dijital ekosisteme sahip antijenler, yönlendirilmeden bağımsız kendi kendine yetme becerisine sahip organizmalar ve nano-organik simbiyotik formlar, siborglar, sanatsal yapıtların yanı sıra günümüzün "yaşam" anlayışını da kökten değiştirmektedir.

Teknolojinin hızlı evrimi, özellikle tıp alanında, insan vücudunun kapasitelerinin gelişmesiyle insanın sınırları hakkında soruları da beraberinde getirmektedir. İnsan vücudu nerede biter ve teknoloji nerede başlar? İnsan vücudu makineyle birleştiğinde insan olmak ne anlama gelir? Doğal olan ve doğal olmayan nedir? Polonyalı sanatçı Joanna Grochowska, transhümanist anlayışla insanı merkezden uzaklaştırarak bedeni yeniden çözümlenmektedir. Bununla birlikte, çalışmalarında toplumların dayattığı kavramları gözden geçirerek toplumsal cinsiyet ve kimlik konusundaki geleneksel anlayışları sorgulamaktadır.

Sanatçının gelişen teknoloji ile bedenın sınırlarını zorlama arzusu sanatının temelini oluşturmaktadır. Bedenin yapı ve biçimini sorgulayan eserleri; kimlik, gelecek ve özgürlük olguları üzerine şekillenmektedir. Çalışmalar insan-insan olmayan, tekillik-çoğulluk, fiziksel-fiziksel olmayan gibi kavramları bulanıklaştırmaktadır. Posthümanist bir beden ideasıyla cinsel organları ve tanımlanabilir özellikleri olmayan figürlerde acı ve güç olgularını ele almaktadır. İnsan bedenlerini dönüştürerek, bedeni neyin oluşturduğuna dair geleneksel kavramlara meydan okuyan yeni bedenler tasvir etmektedir.

Bugün derinden dijitalleşmiş bir dünyaya izin veren teknolojik alanlarda kaydedilen ilerlemeler sayesinde, sanal olanın gerçekle buluştuğu ve insan biçimine ilişkin önyargılı anlayışlara karşı çıktığı keşif olanakları sonsuzdur. Sanatçı "Geleceği Açmak" isimli son kişisel sergisinde, insan vücudunun sofistike mankenleştirilmesi yoluyla yeni post-human figürünü araştırmaktadır. İnsan formunun geleneksel görüşlerini aşan ancak insan benzeri bedenler tasvir etmektedir.

Simülasyon olan gerçek boyutlu insan figürleri, yeni gelişen teknoloji ile figüratif sanat arasındaki bağı görünür kılmaktadır. *Prototype'da* (Görsel 1) figürler meçhuldür ve androjen anonimliklerini yorumlamayı alıcıya bırakmaktadır. Vücutları tam olarak erkek ya da kasın değildir, bu nedenle cinsiyetin ikiliğine meydan okur ve insanın ötesinde, yeni bir tür önermesi yapmaktadır. En açık şekilde tasvir edilen figürler, keskin bıçaklarla silahlandırılarak güç olgusuna dikkat çekilmektedir. Beyaz, boş bir alanda yoğun ışıkla fotoğraflanan çalışma bir laboratuvar ortamını andırmaktadır.

Görsel 1.
Prototype, Joanna Grochowska, Akrilik Cam Altına Dijital Baskı (Grochowska, 2021)

Görsel 2.
Buried, Joanna Grochowska, Akrilik Cam Altına Dijital Baskı (Grochowska, 2020)

Sanatçı *Buried* (Görsel 2) isimli çalışmasında izleyene, çıplak, organsız ve yüzü toprakla kapatılmış bir figür sunmaktadır. Parke üzerinde yatan bu figür, birçok kavramı içinde barındırmaktadır. Makineleşme, canlı ve cansız, yaşam ve gerçekçilik gibi kavramlar arasındaki ilişkiler çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Grochowska çalışmada ölüm kavramını sorgularken, aynı zamanda izleyiciye post-insanın gelecekte ölümün üstesinden gelme ideasını sunmaktadır. Transhüman bağlamında insan bedeninin yetersizliğinin çözülmesiyle birlikte, ölümün de ortadan kalkacağı inancı çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Doğal ışıkla aydınlatılmış, klasik bir mimariye sahip olduğunu anladığımız zemin üzerinde yatan figürün, diriliği ve yaşama devam edeceği hissi uyandırması, bedenin ceset görünümünden ziyade canlı görünmesinden kaynaklanmaktadır. *Buried* en belirgin biçimde, bedenin kapladığı zamansal alan ile bedenin kendisi arasında yaşadığı gerilimin manzarasını sunmaktadır.

Transhümanizm anlayışıyla üretim yapan sanatçılar, ileri teknolojiyi ve bazen de kendi bedenlerini çalışmalarında kullanarak sanat eserlerinin parçası haline getirmektedirler. Bu duruma bir yaklaşım örneği olarak Avustralyalı performans sanatçısı Stelarc'ın çalışmaları gösterilebilir. Sanatçının performansları gönüllü olarak geçirdiği birçok ameliyattan oluşmaktadır. Kırk yılı aşkın bir süredir, kendi bedenini sanatı için en uç sınırlarda kullanmaktadır.

Teknolojiyle insan olmanın ne anlama geldiğinin sorgulandığı belirsiz bir dönemde yaşadığımız söylenebilir. Bu belirsizlik fikri birçok kişide varoluşsal bir kaygı oluştururken, Stelarc için bu durum sanat pratiğini oluşturmaktadır. Sanatçı kendi tabiriyle "alternatif anatomi" arayışı içinde sanatını şekillendiren performanslar yapmaktadır. Bu alternatif anatomilere örnek olarak, sanatçının en uzun performansı olan *Ear on Arm/ Kolda Kulak* isimli proje gösterilebilir.

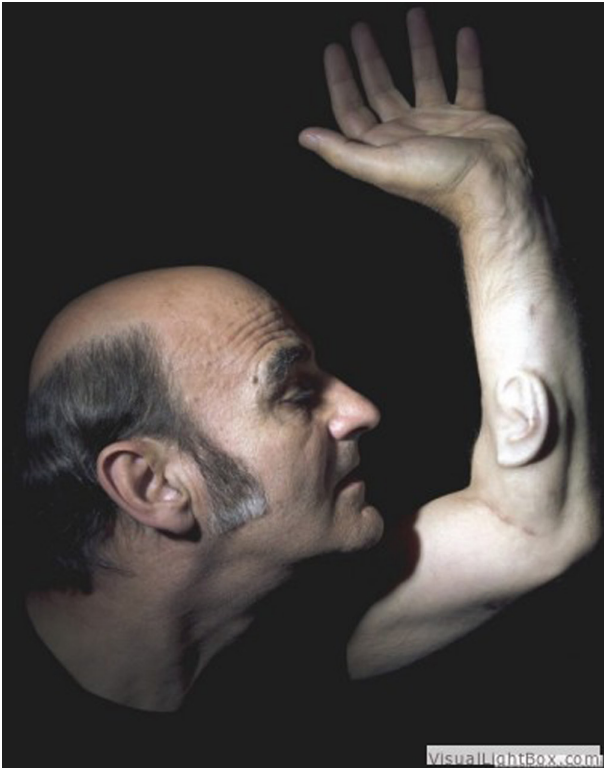
Sanatçının proje teklifini kabul eden cerrahları bulması 10 yılını almıştır. Proje için bu zamana kadar iki ameliyat gerçekleştirilmiştir. 2006'da yapılan ilk ameliyatta (Görsel 3) sanatçının sol koluna kulağın yerleştirilebilmesi için cilt genişletme operasyonu uygulanmıştır. İkinci operasyonda kulağın işlevsel bir organa dönüşmesi için minyatür bir mikrofon yerleştirilmesi, kolun iltihaplanmasıyla sonuçlandırıldığı için mikrofonun çıkarılması gerekmiştir. Bunun üzerine sanatçı "Kulak memesi kısmen kendi yetişkin kök hücrelerim kullanılarak büyütülecek. Böyle bir işlem ABD'de yasal değil, Avrupa'da yapılacak" (Stelarc, 2008) sözleriyle üçüncü operasyona hazırlandığını belirtmiştir.

Görsel 3.
Ear on Arm/Kolda Kulak, Stelarc, Operasyon Görüntüsü (Stelarc, 2006)

Stelarc'ın üçüncü kulağı (Görsel 4), nanoteknolojinin vücudu yeniden kolonize edeceği bir gelecek vizyonunun sadece bir tezahürüdür. Bu vizyon, teknolojinin tıbbi gerekliliğin ötesinde vücutta daha istilacı bir rol üstlenmesini ya da vücudun teknolojiyi içsel olarak benimsemesini kapsamaktadır. Sanatçı, bu performansıyla vücudun sınırlarını araştırarak, genişleterek, değiştirerek ve zorlayarak bedeninin hem biçimsel hem de niteliksel değişime açık olduğunu göstermektedir.

Sanatçının bir diğer uzun soluklu performansı 1998 yılında belirli aralıklarla gerçekleştirdiği *Suspension/Süspansiyon* (Görsel 5, 6) isimli projedir. Bu performans serisi 16 adet köpekbalığı kancasıyla havada asılı kalarak, vücudun fiziksel hareketliliğini sorgulamaktadır. Bedenin yerçekimine meydan

Görsel 4.
Ear on Arm / Kolda Kulak, Stelarc, Performans (Stelarc, 2006)

Görsel 5.
Ear On Arm Suspension/ Kolda Kulak Süspansiyonu, Stelarc, Performans (Stelarc, 2014)

okuyan ve anıtsal bir görüntü sunan askıya alma işlemi, vücudun maddi sınırlamalarını keşfeden bir performans olarak karşımıza çıkmaktadır.

Stelarc'ın pratiği, vücudun neler yapabileceğini keşfetmekle değil, sınırlarını anlamak üzerine şekillenmektedir. Beden, diğer nesnelere arasında, daha büyük bir yapının parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının kendi vücudunu insan-ötesi deneyimlerle aşma girişimi, transhüman anlayışındaki insan kapasitesinin bedensel olarak artırılması düşüncesi üzerine şekillenmektedir. Performans bedene yönelik bir nefretten ziyade, onun tekno-biyotik evrimini hayal eden ileriye dönük bir inançla gerçekleştirildiği söylenebilir.

İngiliz sanatçı Agi Haines'in sanat pratiğini, insan bedenini teknolojik olanaklarla yeniden tasarlama fikri oluşturmaktadır. Projeleri, insan bedenine gelecekte ne olacağını sorgulamaktadır. Aynı zamanda sanatın tıbbi uygulama üzerindeki etkilerini de araştırmaktadır. Sanatçı verdiği bir röportajda, insan bedenine her zaman hayranlık duyduğunu ve sanatın aynı zamanda bilime hizmet etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu sebeple, Haines

Görsel 6.
Ear on Arm Suspension/ Kolda Kulak Süspansiyonu, Stelarc, Performans (Stelarc, 2014)

Görsel 7.

Transfiguration /Başkalaşım, Agi Haines, Termal Epidermiplasti, 3D Printer (Haines, 2013)

sanat ve biyomedikal teknolojiyi birleştirerek, bu iki farklı disiplinin gelecekteki ilişkisini sorgulamaktadır.

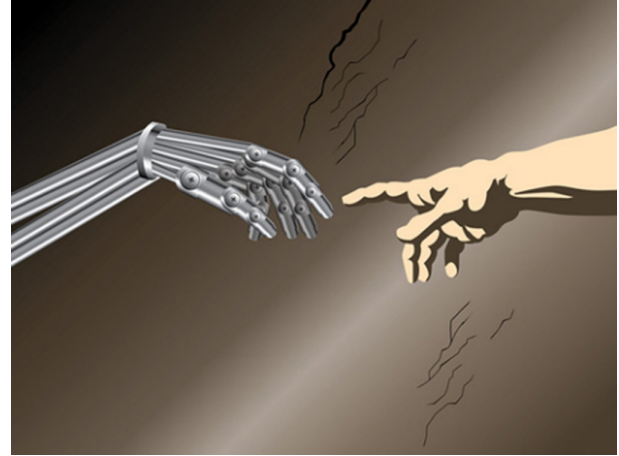
Haines 2013 yılında gerçekleştirdiği *Transfiguration/Başkalaşım* (Görsel 7) isimli projede, gelecekteki insan vücudunun yararına fiziksel iyileştirmeler üzerine odaklanırken, aynı zamanda vücudumuzun bir tasarım platformu olarak sahip olabileceği potansiyele dair iç görüler yaratmayı amaçlamaktadır. Yeni doğan bebeklerin vücut gelişimlerini araştıran sanatçı, projeye gelecekte oluşabilecek fiziksel sorunların çözümlerine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda gelecekte sanat, tasarım ve teknolojinin insan bedeni oluşumunda etkin bir rol oynayacağını görünür hale getirmektedir.

İnsan vücudunun tasarlanabilmesi ve istediğimiz şekilde değiştirilmesi, daha yüksek bir işlev düzeyini aramamıza neden olabilmektedir. Haines, izleyiciye vücudun bu değişebilirliğini bebek figürü üzerinden göstermektedir. Örnek olarak Görsel 8'de görülen bebek figürünün yanaklarının uzatılması, daha hızlı ısı dağılımı için yüzey alanını artırmaktadır. Dolayısıyla bu fiziksel yapıya sahip bir bebek, yetişkinliğinde küresel ısınmanın artması ile birlikte; cilt yüzeyine yakın damarların daha fazla olmasından dolayı yüksek sıcaklıklarda çalışmaya dayanabilmesi ön görülmektedir.

Görsel 8.

Transfiguration/Başkalaşım, Agi Haines, Termal Epidermiplasti, 3D Printer (Haines, 2013)

Görsel 9.

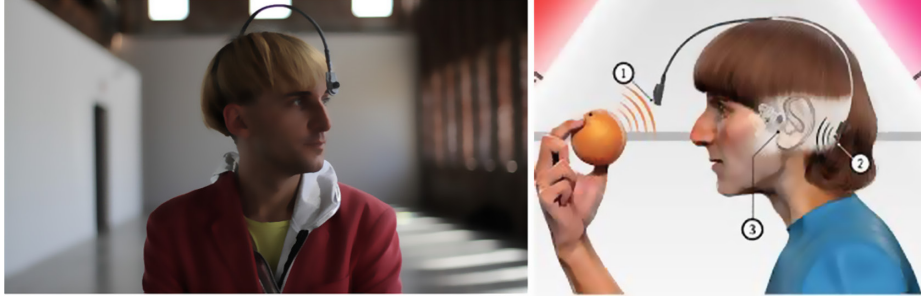
Dijital Creation of Adam-Adem'in Dijital Yaratılışı. Mike Monahan, İllüstrasyon (Monahan, 2013)

Sanatçının hayali *Transfiguration/Dönüşüm* serisi, cerrahi olarak uygulanabilirliği olan potansiyel vücut geliştirmelerini tasvir etmektedir. Çalışma, yeni doğan için gelecekteki olası sorunların nasıl çözülebileceği sorusu üzerinden ortaya çıkmıştır. Heykeller, gelecek için daha iyi ve verimli insan bedenlerinin yaratılabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Tranşümanizmi savunan sanatçılar teknolojik müdahalelerde bulunurlar; çeşitli protezlerle insani kapasiteyi arttırmaya çalışarak, kendi bedenlerini bir sanat eseri haline getirmeye çalışırlar. Biyoteknoloji ve nanoteknolojinin kullanıldığı eserlere kendi içlerinde virüsleri, spermeleri ve kan hücrelerini de katarak disiplinler arası çalışmalar yaparlar (Keleşçi, 2021, s. 16). Tranşümanizm akımının bir yönü, insanlık için geliştirmeyi umduğu teknolojik gelişmelerdir. Diğer yönü ise, evrimimizi hızlandırmak için bir DNA kombinasyonu geliştirmektir. Bu durum, insan arzusu ve isteklerine göre evrimsel değişimlere olanak sağlamaktadır.

İllüstrasyon sanatçısı Mike Monathan, *Dijital Creation of Adam-Adem'in Dijital Yaratılışı* (Görsel 9) isimli çalışmasında Michalengo'nun "Adem'in Yaratılışı" sahnesini tranşümanist anlayışla ele almıştır. "Adem'in Yaratılışı'nda Tanrı'nın insanı yarattığı sahne, Monahan'ın çalışmasında günümüz insanın kendi siborglarını yaratması sahnesiyle günümüze uyarlanmıştır. Çalışma aynı zamanda insanın kendi teknolojik çocuklarını yaratırken Tanrı görevini üstlendiği düşüncesini akıllara getirmektedir. Maddi, insan yapımı ve teknolojik bir dünyanın yaratılışını tasvir etmektedir. İnsanlığın misyonunun teknoloji olduğunu ve teknolojinin en yüksek, yüce ve güce sahip olduğunu vurgulamaktadır. Daha da önemlisi, insanlık ve teknolojinin ortak bir amaç doğrultusunda güçlü bir şekilde bağlı kaldığına dikkat çekmektedir. Tranşümanizmi çevreleyen ana tartışma, hümanizmle başlayan insanın Tanrı buyruğundan çıkması ve Tanrının yerine geçtiği inancı, günümüzde teknoloji aracılığıyla gerçekleşmiştir. Özellikle son birkaç yılda, insanlığın bilinen tarihindeki ilerleme tranşümanizmin daha çok savunulmasına ve inanılmasına sebep olmuştur.

İspanyol sanatçı Neil Harbison, tranşümanizmi savunan sanatçılardan biri olarak örnek gösterilebilir. Ayrıca kendisi Dünya'nın ilk siborg sanatçısı olarak da bilinmektedir. Doğuştan Akromatopsi (Tam Renk Körlüğü) hastalığı bulunan sanatçı, kafatasına yerleştirilen kendisinin "eyeborg" (Görsel 10) ismi verdiği cihazla renkleri ayırt edebilmektedir.

Görsel 10.
Neil Harbisson (Harbison, t.y.)

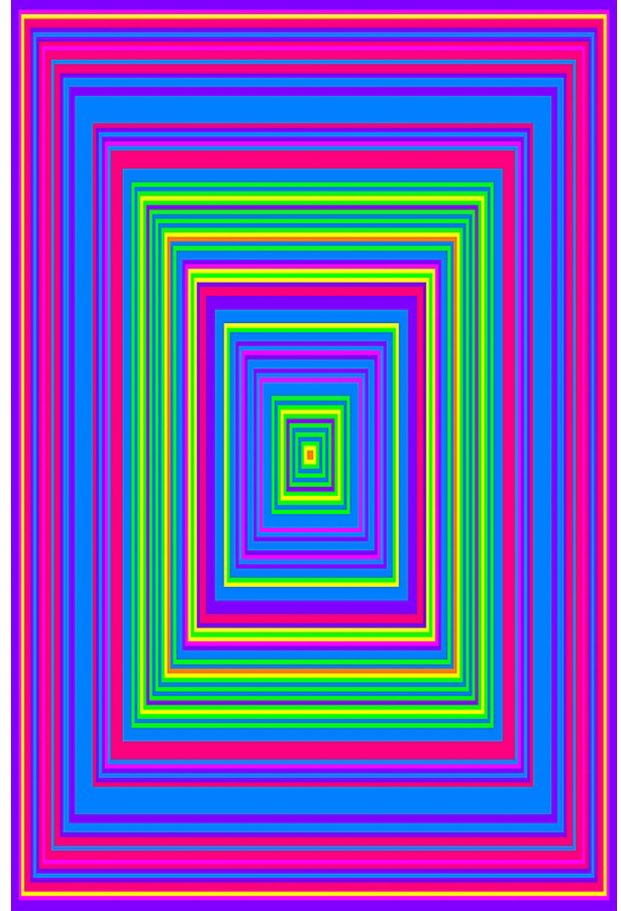
2004 yılında Dartington Sanat Koleji'nde müzik besteleyiciliği bölümünde okurken bilgisayar bilimcisi olan Adam Montandon ile "eyeborg" projesini gerçekleştirmiştir. Aparat, bir çift kulaklık ve 5 kilogramlık bir bilgisayara bağlı bir antenden oluşmaktadır. Antenin ucunda bulunan mini kamera her rengi Harbisson'un kulaklıklar ile dinleyebileceği 360 farklı sese dönüştürerek renkleri olduğu haliyle görmesine olanak sağlamaktadır (Mupuğti, 2016).

Sanatçı projenin ardından 1 yıl sonra renkleri görmeye başlamasıyla birlikte yaptığı üretimleri; "Syborg olmak sadece bir yaşam kararı değildir. Bu sanatsal bir ifade biçimidir. Bu doğrultuda kendi bedenimi ve beynimi de bir heykel gibi görüyorum." sözleriyle açıklamaktadır (Jeffries, 2014).

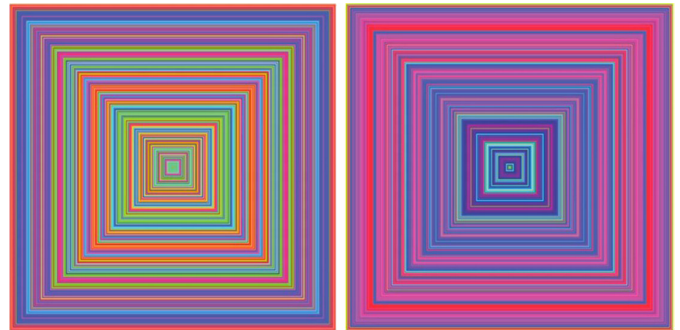
Sanatçı, geçirdiği operasyonla bedenini değiştirirken, aynı zamanda algılama biçimini de değiştirmiştir. Eyeborg isimli cihaz elektromanyetik ışık dalgalarını, gerçek zamanlı olarak farklı perdelere sahip müzik notaları olarak duyulan ses frekanslarına dönüştürmektedir (Petersson, 2019, s. 3). Cihaz, renklerin tam görünümüne erişimi mümkün kılarak, Harbisson'un sanat pratiğini oluşturmaktadır. Harbison, akromatopsi hastalığı bulunan sanatçılardan farklı olarak eserlerini önce dinleyip daha sonra şekillendirmektedir. Görsel 11'de görülen çalışma, Amy Winehouse'un Rehab adlı şarkısının sestene dönüşümü üzerine resmedilmiştir.

Gündelik kıyafetlerini, evinin rengini ve yediği yemeği çıkardıkları seslere göre düzenlediğini belirten sanatçı sanata da tamamen farklı bakabildiğini ifade etmektedir. Bir müze gezinde Picasso ya da Andy Warhol eserlerini dinleyebildiğini, sanatçıların aynı zamanda besteciye dönüştüğünü dile getirmektedir. Renklerle ilgili birçok farklı proje oluşturan Harbison, müziği ve konuşmaları resme dönüştürmektedir. Bunlara örnek olarak Mozart'ın "Gecenin Kraliçesi", Justin Bieber'ın "Bebek Bebek" ve Martin Luther King ve Adolf Hitler'in konuşmaları (Görsel 12) gösterilebilir (Şvetsz, 2015).

Yeni teknolojilerin açtığı alanlar, sıradan bir insan yaşamının bilinen yapısına meydan okuduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla geleceğin olası bir distopyasının temelleri şu anda atılmaktadır. Transhümanist sanat da transhümanist felsefeden beslenerek, insan bedeninin geliştirebileceği ve hatta ölümün üstesinde gelineceğini hayal etmektedir. Makalede yer alan sanatçılar, izleyiciye bilim ve sanat, teknoloji ve kimlik arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu ilişki, gelecekte daha net görebileceği gibi insana bedenini değiştirme gücü sağlayacaktır. Örnekler üzerinden de çıkarımda bulunabileceği gibi, transhümanizm güncel sanatta birçok sanat pratiğini kapsamakta ve sanatçıların hem bilimsel ilerlemeye katkı sağladığı hem de güncel sanata yeni bakış açısı kazandırdığı görülmektedir. Güncel sanatın teknolojiyle sıkı bir

Görsel 11.
Neil Harbisson, Amy Winehouse'un Rehabilitasyonu (Harbison, t.y.)

Görsel 12.
Martin Luther King'in ve Hitler'in Konuşması (Harbison, t.y.)

bağ oluşturduğunu ve özellikle sanatta insan bedeninin metafor, nesne ve alan görevini üstlendiği görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Tarihin hemen her döneminde insan, yaşadığı çağın inanç sistemleri doğrultusunda kendisini yarattığına inandığı tanrıların mertebesine ulaştıracak bir yol aramıştır. Bu arayışı da çoğunlukla ölümsüzlüğü arama ya da güçsüz insan bedenlerini dönüştürme serüvenleri olarak görmekteyiz. Atalarımız yaşadıkları çağların yarattığı semiyosferlerde sonsuz yaşama ulaşma adına -geçmiş dönem mitoslarında da görüldüğü üzere- birçok girişimde bulunmuştur. Aynı zihin yapısı, yarı hayvan yarı insan özelliklere sahip olmanın, diğer türdeşlerine göre üstünlük sağlayacağını düşünürken günümüz modern insanı da benzer güce ve daha üstün insan türüne ulaşma amacıyla bilim ve teknolojiye faydalanmaktadır. İnsanlığın fiziksel olarak var olan kısıtlılığını aşmasını sağlayan bu bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, insan olma nosyonunu etkilemiş ve yeni bir takım varoluşsal sorgulamaları da beraberinde getirmiştir. Özellikle içinde yaşadığımız yüzyılda yaşanan bu gelişmeler makine ile insan arasındaki ilişkiyi değiştirmiş ve tekno-organik yaşam formlarının ihtimali robot ile insan arasındaki sınırları da muğlaklaştırmıştır. Mevcut insanı hem fiziksel hem mental olarak aşma fikri ile 20.yy'ın ortalarında dile getirilmeye başlanan transhümanizm, 21.yy'ı adeta bir domino etkisi misali düşünsel, sosyal ve kültürel alanları tesiri altına aldığı gibi sanat pratiklerini de derinden etkilemektedir. Yeni teknolojik gelişmelerin ışığında yaratılan yeni alanlar mevcut dogmalara meydan okuduğu görülmektedir.

Sanatsal bağlamda fütürist düşünceye sahip yazarların vermiş oldukları yazılı ve sinematik eserler, barındırdıkları bilim kurgusal öğelerle, çağdaşları için ütopyik görünmekteydi. Ancak kurgunun gerçeğe dönüştüğü günümüzde bu çalışmalar, plastik sanatlar bağlamında çalışmalar üreten sanatçıları ve izleyiciyi farklı deneyimler yaşamaya teşvik etmektedir. Transhümanist sanat bağlamında aşkın insan anlayışı, sıklıkla aşkın beden kavramı üzerinden ele alınmaktadır. Farklı bölgelerine aplike edilen sentetik, mekanik mafsallar ve implantlarla tekrar şekillendirilen insan vücudu aynı zamanda yeni nesil beden tasvirleri olarak kabul edilmektedir. Araştırma kapsamında seçilen sanatçılar, insan vücudunun modasının geçtiğini ve iyileştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda genellikle sanatçıların, insan vücudunu iyileştirmenin yollarını bulmak için mühendisler ve bilim adamları ile birlikte üretim yaptıkları gözlemlenmiştir. Stelarc, Agi Haines ve Neil Harbisson hem beden sınırlarının zorlandığı çalışmalarla hem de çalışmalarını bilim adamları, cerrahlar ve mühendislerle ortak yürüttükleri bilinen sanatçılarıdır. Genellikle çeşitli mekanik uzantılarla bezenen performanslarla, insan bedeninin makineye bağlanmasının nasıl olacağını göstermektedirler.

Günümüz sanatı, diğer tüm hedeflerine ek olarak, insan gelişiminin alabileceği olası yönleri işaret etmek ve ayrıca transhümanizmin potansiyel yönlerini gerçeğe dönüşmeden ortaya çıkarmak durumundadır. Sanat günümüzde belirli kalıplara bağlı değildir. Bu yüzden toplumda bu kadar özel bir yere ve yeni hareketleri ileriye taşıma gücüne sahiptir. Aynı şekilde transhümanizm de kurallara bağlı olmayıp, bütün sınırların zorlanmaya çalışıldığı bir harekettir. Sonuçta transhümanizm insanın bildiği ve deneyimlediği düzeni geliştirmeyi ve ötesine geçmeyi amaçlamaktadır.

Transhümanizm ile insanlık için optimist bir tekno-gelecek fikri gün geçtikçe daha çok kabul görmeye başlamış durumdadır. İnsan bedeninin ve zihnin uğraması muhtemel değişimleri, kavramsal boyutlarının yanında sanatsal bağlamda da birtakım soruların

doğmasına sebep olmaktadır. Bu perspektiften ele aldığımızda insanın geçireceği gibi sanatı da nasıl bir evrim beklemektedir? İnsan bedeni ve makinalar arasındaki sınırların kaybolması sanat yapıtlarına nasıl tezahür edecektir? Transhümanist anlayışla beraber yaratılan yeni, kusursuz "insan" üreteceği sanat yapıtları nasıl olacak? Bir cyborgun üreteceği sanat yapıtının, günümüz insanının üreteceği ve kusurlarıyla orijinal kılınan eserin orijinalliği ne denli olacak? soruları merak yaratmaktadır.

Teknolojiyle beraber bedenin nesneleşerek üzerinde çalışılabilir bir yapı olması ve zihnin sentetik hücrelerden yaratılmış yeni bedene aktarılmasıyla birlikte muaf olunan ölüm kavramı düşünüldüğünde, sonsuz yaşamın duygular üzerinde nasıl bir etkisi olacağı belirsiz görünmektedir. Transhümanist düşünürler bunu felsefi zeminde ele alırken, bu bağlamda çalışan sanatçılarda kendi perspektiflerinden bu ve benzeri sorulara cevap aramaktadır. Bir sanat yapıtının yaratılmasında yadsınamayacak bir yere sahip insani duygulardan arınan bir varlığın üreteceği sanat yapıtı neye benzeyecektir? Bu anlayış günümüz insanının perspektifinden ve gelecek için çok muhtemel ilkel bir görüş olarak düşünülebilir. Bu da bizi değişen insan kavramı gibi sanat kavramının da manasının çok daha farklı boyutta tezahürleri olacağı gerçeğine götürmektedir. Şu an yapılan transhümanist perspektifli sanat yapıtları, yalnızca emeklemeye yeni başlamış bir bebek gibi düşünülebilir. İnsan gerçek mana da objektif, tüm varlıklar için etik ve ahlaki değerlere sahip bir zihin yapısına ulaştığında var olan tüm zevkler gibi mevcut sanatsal hazlarda yetersiz kalacaktır. Kim bilir belki Love -Death and Robot adlı yapımın *Zima Mavis* bölümünde olduğu gibi, en ilkel benliğe ve yalın sanatsal ifadelerle dönüşte ihtimaller dahilindedir. Sonuçta entelektüel modern zihin yapısına sahip Picasso gibi sanatsal dehaler da kendilerinde binlerce yıl önce yaşamış primitif atalarımızın yaptığı formlarda gerçek safılığı bulmuşlardır. Tüm bu araştırma kapsamında incelenen transhümanist eğilimler bugün olduğu gibi gelecekte de artan bir ivme ile, teknolojik ve bilimsel ilerlemeler eşliğinde doğru orantılı bir şekilde sanatsal arayışlarda devam edecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – R.T.B.Ö., M.N.D.; Tasarım – R.T.B.Ö.; Denetleme – M.N.D.; Kaynaklar – R.T.B.Ö., M.N.D.; Veri – R.T.B.Ö., M.N.D.; Toplanması ve/veya İşlenmesi – R.T.B.Ö., M.N.D.; Analiz ve/veya Yorum – R.T.B.Ö., M.N.D.; Literatür Taraması – R.T.B.Ö., M.N.D.; Yazıyı Yazan – R.T.B.Ö., M.N.D.; Eleştirel İnceleme – R.T.B.Ö., M.N.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – R.T.B.Ö., M.N.D.; Design – R.T.B.Ö.; Supervision – M.N.D.; Resources – R.T.B.Ö., M.N.D.; Data Collection and/or Preprocessing – R.T.B.Ö., M.N.D.; Analysis and/or Interpretation – R.T.B.Ö., M.N.D.; Literature Search – R.T.B.Ö., M.N.D.; Writing Manuscript – R.T.B.Ö., M.N.D.; Critical Review – R.T.B.Ö., M.N.D.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Ayık, E. (2010). *Postmodernizm sürecinde görsel sanatlarda mitolojik yapıt çözümlenmeleri* (Tez No. 279497). [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Arslan, A. (2006). *İlkçağ felsefe tarihi: Sofistlerden Platon'a*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Brudar, B., & Peric, N. (2021). Transhumanism and its relationship with art. *Kultura Polisa*, 18(45), 119–126. [CrossRef]
- Descartes, R. (1983). *Felsefenin ilkeleri* M. Akın (Çev.). Say Yayınları.
- Edman, R. (2019). İnsan, teknoloji, Türkiye, tekno-kültür ve transhümanizm. T. B. Edman (Ed.), *Transhümanizm ve karşılaştırmalı izdüşümü* (s. 9–38) içinde. Kastaş Yayınevi.
- Fukuyama, F. (2004). Transhumansim. *Washington Post*. Newsweek Interactive, LLC.
- Grochowska, J. (2020). *Buried*. [Akrilik Cam Altına Dijital Baskı]. Joanna Grochowska. <https://www.joannagrochowska.com/selected/4gl3emkwkb7unyiegcumsgtzip1avhi>
- Grochowska, J. (2021). *Prototype*. [Akrilik Cam Altına Dijital Baskı]. Joanna Grochowska. <https://www.joannagrochowska.com/selecte/d/qz35w8ch2vo6hqjpv1whghfbks4711>
- Haines, A. (2013). *Transfiguration /Başkalaşım* [Termal Epidermiplasti, 3D Printer]. Agriculturists Haines. https://static.wixstatic.com/media/82b477_8c7c0a19de57410483df6a884d1b2256~mv2_d_5616_3744_s_4_2.jpg/v1/fill/w_2500,h_1666,al_c/82b477_8c7c0a19de57410483df6a884d1b2256~mv2_d_5616_3744_s_4_2.jpg
- Haines, A. (2013). *Transfiguration/Başkalaşım*. [Termal Epidermiplasti, 3D Printer]. Agriculturists Haines. <https://www.agihaines.com/transfigurations>
- Harbisson, N. (t.y.). *Amy Winehouse'un rehabilitasyonu* [Resim]. Annual-report. <https://www.annualreport.tuvsud.com/2018/magazine/human-machine/?L=1>
- Harbisson, N. (t.y.). *Martin Luther King'in ve Hitler'in konuşması* [Resim]. Birdinflight. https://birdinflight.com/wp-content/uploads/2015/08/Neil-Harbisson_04.jpg
- Harbisson, N. (t.y.). *Neil Harbison*. [Fotoğraf]. Dijitalx. <https://www.dijitalx.com/2016/01/21/dunyanin-ilk-cyborgu-ile-tanisin-neil-harbisson/>
- Harrison, P., & Wolyniak, J. (2015). The history of 'transhumanism'. *Notes and Queries*, 62(3), 465–467. [CrossRef]
- Jeffries, S. (2014). Neil Harbisson: The world's first cyborg artist. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2014/may/06/neil-harbisson-worlds-first-cyborg-artist>
- Kelekçi, M. (2021). *Transhümanizm ve posthümanizm kavramlarının sanatla ilişkisi* (Tez No. 692821) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Marsen, S. (2011). Playing by the rules-or not? Constructions of identity in a posthuman future. In G. R. Hansel & W. Grassie (Eds.), *Transhumanism and its critics*. (p. 39–42). Metanexus Institute.
- Monahan, M. (2013). *Digital creation of Adam- Adem'in dijital yaratılışı/ digital creation of Adam-Adem'in yaratılışı* [Ekran Görüntüsü]. Google. [https://www.google.com/search?source=univ&tbm=isch&q=Digital+Creation+of+Adam.+Mike+Monahan&fir=17ru2x-More-Vita,N.\(2011\).Bringing+arts/desig+into+the+discussion+of+transhumanism.In+G.R.Hansel+&+W.Grassie+\(Eds.\),+Transhumanism+and+its+critics+\(p.32-37\).Metanexus+Institute.](https://www.google.com/search?source=univ&tbm=isch&q=Digital+Creation+of+Adam.+Mike+Monahan&fir=17ru2x-More-Vita,N.(2011).Bringing+arts/desig+into+the+discussion+of+transhumanism.In+G.R.Hansel+&+W.Grassie+(Eds.),+Transhumanism+and+its+critics+(p.32-37).Metanexus+Institute.)
- More-Vita, N. (2011). Bringing arts/desig into the discussion of transhumanism. In G. R. Hansel & W. Grassie (Eds.), *Transhumanism and its critics* (p. 32–37). Metanexus Institute.
- Mupugti, S. (2016). Dünya'nın ilk cyborgu ile tanışın: Neil Harbisson. *Dijitalx*. <https://www.dijitalx.com/2016/01/21/dunyanin-ilk-cyborgu-ile-tanisin-neil-harbisson/>
- Perniola, M. (2016). *Sanat ve gölgesi*. K. Atakay (Çev.). İletişim Yayıncılık.
- Peters, T. (2011). Transhumanism and the posthuman future: Will technological progress get us there?. In G. R. Hansel & W. Grassie (Eds.), *Transhumanism and its critics* (p. 67–78). Metanexus Institute.
- Petersson, W. (2019). Transhuman critique of Husserlian phenomenology. https://www.researchgate.net/publication/331047657_Transhuman_critique_of_Husserlia_n_phenomenology
- Ranisch, R., & Sorgner, S. L. (2014). *Post-and transhumanism- an Introduction*. Peter Lang Publishing GmbH.
- Stelarc. (2006). *Ear on arm/kolda kulak* [Operasyon Görüntüsü]. Stelarc. <http://stelarc.org/media/lightbox/data/images/33.jpg>
- Stelarc. (2006). *Ear on arm/kolda kulak*. [Performans]. Stelarc. <http://stelarc.org/media/lightbox/data/images/34.jpg>
- Stelarc. (2008). *Ear on arm engineering internet organ*. <http://stelarc.org/?catID=20242>
- Stelarc. (2014). *Ear on arm/kolda kulak*. [Performans]. Stelarc. http://stelarc.org/media/img/suspension2012/2_Rainer_Linz.jpg
- Stelarc. (2014). *Ear on arm/kolda kulak*. [Performans]. Stelarc. http://stelarc.org/media/img/suspension2012/9_Claudio_Oyarce.jpg
- Şvetsz, L. (2015). *Neil Harbisson: People aren't black and white, We're all different shades of orange*. <https://birdinflight.com/inspiration/experience/neil-harbisson-people-aren-t-black-and-white-we-re-all-different-shades-of-orange.html>
- Tirosh-Samuelson, H. (2011). Transhumanism in context. In G. R. Hansel & W. Grassie (Eds.), *Transhumanism and its critics* (p. 10–23). Metanexus Institute.
- Transhumanist Declaration. (2012). *Transhumanist reader: Classical and contemporary essays on the science, technology, and philosophy of the human future*. Wiley-Blackwell Publishing.